

Greatest Hits of COVID: The ~~ZOOM~~ Seder

Alex Hecht ahecht@torontotorah.com

1. Iggud Chachmei HaMaarav (Association of Sages of the West), [Zoom Seder](#) (R' Dunner translation)

We have been asked by a learned Jew whether it is permissible to utilize the ZOOM app for Seder night, to connect elderly people to their family members, as they are unable to be with them due to the ongoing coronavirus epidemic, so that they can all do the Seder together via the app. One screen would be in the home of the elderly person and another screen in the home of their family, and [using ZOOM], they would be able to see each other, speak to each other, and hear one another. The [ZOOM] program and the computer would already be on before the festival begins, and nobody will have to do anything at all on Yom Tov itself. The [halachic] question is this: can one use this app for the purposes of making the Seder [in the way that we have described] as a [one-off] leniency to be used only in this time of great emergency?

THE ANSWER: There are three central issues relevant to this question:

1. Operating the device on Yom Tov
2. Weekday-type behavior ('*uvdin dechol*')
3. The concern that people will use this leniency in the future when it is not called for

1. Concerning the permissibility of turning on electricity on Yom Tov, it is well known that the Sephardic rabbinic scholars and North African rabbinic scholars were divided on the matter, but almost all of them permitted it, including the "Rishon Letzion" Rabbi Benzion [Meir Hai] Uziel, Rabbi Raphael [Aharon] ben Shimon, the Rabbis Yosef and Shalom Messas, Rabbi Moshe Malka, Rabbi David Chelouche (may the memory of the righteous be a blessing), among others. Many Ashkenazic rabbinic scholars prohibited it ('*de'rabannan*', i.e. only as a rabbinic level prohibition). However, in our situation there is no need to operate the device, as it will be on already before the holiday starts. Although there is a slight concern that perhaps [the screen] will go dark and someone will have to turn it on again. Regarding this concern, it would appear that we can rely on those who have permitted [turning on an electric device on Yom Tov] '*lechatchila*'.

2. As to the question of whether this is [the kind of] weekday-type behavior that will lead the holiday to be treated like a weekday, it would appear that it is possible to be lenient to do a mitzvah, as the Talmudic sages permitted "*shvut deshvut*" ('two degrees' of rabbinic prohibition) when a mitzvah is involved, such as measuring the volume of a mikvah on Yom Tov in order to permit that mitzvah to be upheld.

3. As to whether the concern that people will end up using this app on other holidays when there is no urgent need, it is clear to everyone that this entire leniency is only here due to the current emergency. Furthermore, the holiday of Pesach is unique, especially Seder night, which everyone sees as a special event marking the covenant between G-d and Israel. Additionally, for many young Jews, if not for the connection between them and their grandfather and grandmother, it is possible they would not even attend the Seder, and it is this connection with the grandparents in particular that prompts them to join in the mitzvah of telling the story of the Exodus and of eating matzah. And for this generation, it is a matter of extreme urgency to turn the hearts and minds of the youth towards their forebears. Additionally, there is another relevant issue: the need to lift the sadness from adults and elders, to motivate them to continue and go on with their lives, and to remove from them depression and weariness, which could result in a feeling of total desperation.

Therefore, we think it is appropriate to permit this, emphasizing that [our lenient ruling in this regard] is only due to the extreme circumstances, and is only for the purpose of Seder night this year (5780) for those who are in need of such a solution. And in the same way as we permit healing the sick on Shabbat even if they are not fatally ill, so that we heal them from their illness, this too is a similar situation.

2. Rabbi Shlomo Zuckier, “Making Making Seder Out of the Zoom Seder Controversy,” Lehrhaus

The response was immediate and powerful: it was attacked by current Ashkenazic Chief Rabbi of Israel David Lau and even more forcefully by former Sephardic Chief Rabbi Shlomo Amar. Rabbi Yitzchok Zilberstein, a major decisor for the *Haredi* world, penned an objection as well. Several rabbis retracted their endorsement of the original position almost immediately, and the decision was reissued with a mere seven of the original fourteen signatories.

3. Rambam, Hilchot Shabbat 12:1 (Moznaim translation)

הַמְחַמֵּם אֶת הַבְּרִזָּל כְּדֵי לְצַרְפוֹ בְּמַיִם הָרִי זֶה תוֹלְדֵת מִבְּעִיר וְחֵיֵב.

A person who heats iron in order to strengthen it by submerging it in water is liable for [performing] a derivative [of the forbidden labor] of kindling.

4. Rabbi Dovid Zvi Hoffman, Melamed L’Hoil 1:49

ואף אם אין כאן שלהבת אלא גחלים או דבר אשר מלובן, נקרא אש וא"כ אין ספק שהעלעקטרישע גליהלאמפע נקראת אש.

5. Mishnah, Beitzah 33a (Koren translation)

אין מוציאין את האור לא מן העצים, ולא מן האבנים, ולא מן העפר, ולא מן המים. ואין מלבגין את הרעפים לצלות בָּהֶן.

[On Yom Tov] **One may not produce fire, neither from wood, by rubbing one piece against another; nor from stones** knocked against each other; **nor from hot dirt; nor from tiles** struck against each other; **nor from water** placed in round, glass vessels, which produces fire by focusing the rays of the sun. **And** similarly, **one may not whiten tiles** with a burning-hot heat in order **to roast upon them** afterward.

6. Talmud, Beitzah 33b

מ"ט? משום דקא מוליד ביום טוב.

What is the reason? Because he creates [something new] on Yom Tov.

7. Rabbi Ovadiah Yosef, Yabia Omer, Orach Chaim 2:26

אולם מה נעשה ופשט המנהג פה מצרים גם בין החרדים לדבר ה' להתיר הדלקת החשמל ביו"ט... שכן נהגו במצרים, וכן נראה דעתו שם. ע"ש. וכן שמעתי באומרים לי, כי כל הרבנים שקדמוני פה מצרים, עבדי עובדא בנפשיהו להקל בזה בפשיטות. ולפע"ד גרם להם כל זה מחסרון ידיעה בטיב החשמל. וכמש"כ לעיל (אות ה). ואילו היו יודעים יפה בענינים אלו לא היו מקילים בזה. וע' בפר"ח (דיני מנהגי איסור סי' תצו, ד"ה עשירי), שאם המנהג נגד ההלכה, אפילו באיסור דרבנן יש לבטל המנהג... אע"פ שהעיקר להחמיר בזה, נראה שבמקום שנהגו אין למחות בהם בחזקה.

- Some [earlier authorities](#) permitted operation of electric lights on Yom Tov based on a misunderstanding of the technology.
- It is mistaken to follow these opinions. However, those who do should not be rebuked harshly.

8. Rambam, Hilchot Shabbat 10:16 (R' Nataf translation)

המכה בפטיש הכאה אחת חֵיֵב. וְכָל הָעוֹשֶׂה דְּבַר שֶׁהוּא גֹמֵר מִלְּאֲכָה הָרִי זֶה תוֹלְדֵת מִכָּה בְּפִטְיֵשׁ וְחֵיֵב. כִּי צִדָּה. הַמְנַפֵּחַ בְּכָלִי זְכוּכִית וְהַצָּר בְּכָלִי צוּרָה אֶפְלוּ מִקְצֵת הַצּוּרָה וְהַמְגִרֵד כָּל שֶׁהוּא וְהָעוֹשֶׂה נֶקֶב כָּל שֶׁהוּא בֵּין בְּעֵץ בֵּין בְּמִתְקֵת בֵּין בְּבִגְנָן בֵּין בְּכִלִּים הָרִי זֶה תוֹלְדֵת מִכָּה בְּפִטְיֵשׁ וְחֵיֵב. וְכָל פְּתַח שֶׁאֵינוֹ עוֹשֵׂי לְהַכְנִיס וְלְהוֹצִיא אֵין חֵיֵבֵין עַל עֲשֻׁתוֹ.

One who strikes [even] one blow with a hammer is liable. And anyone who does something that is the end of [an object's] production is surely [doing] a subcategory of striking with a hammer, so he is liable. How is this? One who blows a glass vessel; one who designs a design, [or] even part of the design, in a vessel; one who etches a minimal amount; one who makes even a minimal hole – whether in wood or in metal, whether in a building or in vessels – is surely [doing] a subcategory of striking with a hammer, so he is liable. But we are not liable for the making of any hole that is not made to put in and bring out [through it].

9. Rabbi Avraham Yeshayah Karelitz, Chazon Ish, Orach Chaim 50:9

עוד יש בזה משום תיקון מנא כיון שמעמידו על תכונתו לזרום את זרם החשמל בתמידות, וקרוב הדבר דזה בונה מן התורה, כעושה כלי, וכש"כ כאן שכל החוטין מחוברין לבית והו"ל כבונה במחובר.

There is also [the prohibition of] fixing an object, since it sets it to its use to continually transmit the electric current. This is close to [a violation of] building, [which is prohibited] by the Torah like making a new device, and all the more so in this case, since the wires are attached to the building and it is thus like building something attached to the ground.

10. Rabbi Asher Weiss, Responsa Minchat Asher 1:39 (R' Ziring translation)

קבלתי לנכון הקונטרסים. ואין אני מסכים אף לא למילה אחת שכתב. לענ"ד שגה בזה שגיאה גדולה ומסקנתו חמורה ביותר ויש בה מכשול לרבים באיסור דאורייתא רח"ל...האמת יורה דרכו דיש לפלפל ולפקפק בכל הדרכים והסברות שנאמרו בזה... אך כל מי שירצה להקל בזה למעשה הוציא עצמו מן הכלל, וכאילו בת קול יצאה מן השמים שיש בזה חשש מלאכה דאורייתא...אני כשלעצמי נראה לי דיש בסגירת המעגל החשמלי... חשש מכה בפטיש דאורייתא", [וזאת על פי האמור בירושלמי שרבי יוחנן ור"ל עיינו בכל המלאכות שבעולם] "וקבעו שמעשה זה יש בו חשיבות, תיקון וחידוש ומשום כך - מלאכה הוא, ורק אחר כך התבוננו לאיזו מל"ט הוא דומה... ונראה... שכן גם לגבי סגירת המעגל החשמלי... דללא כל ספק יש בה המצאה עצומה שאין כמותה תיקון וחשיבות... וכך גם לגבי נורות לד."

[Regarding LED lights]: I received your pamphlet, and I don't agree with a single word you wrote. In my opinion, this is a great mistake and the conclusion is severe and will, G-d forbid, lead to the masses stumbling in a biblical prohibition.... The truth will lead the way, that there is much to discuss and doubt regarding all the arguments said before... However, anyone who wants to be lenient in practice has removed himself from the community. It is as if a voice came from heaven and said that there is a biblical prohibition involved...I think that closing an electric circuit is striking the final hammer blow (*makeh b'patish*), biblically. [This is based on the Yerushalmi which says that] R. Yochanan and Reish Lakish investigated all the *melachot* and established that this act is significant, it fixes and creates, and therefore it is a *melacha*. Afterwards, they looked to see which of the 39 *melachot* it was... and it seems that the same is true regarding closing electric circuits... that, without a doubt, creates something new, and nothing is a more significant fixing... and so too for LED lights.

11. Rabbi Shlomo Zalman Auerbach, Minchat Shlomo 1:9 (modified Lorber translation)

וגם משמע מגמ' שבת ע"ה ב' ומכל דברי הפוסקים דמלאכת מכה בפטיש היינו דוקא בכה"ג שהוא ממש גמר מלאכה, וגם יותר נראה דהחשיבות של מעשה רב הוא לא בגלל התוצאות אם הן חשובות או לא כי אם מפני שהמעשה עצמו יש בו טורח גדול לעשותו או שהתיקון נשאר בו לעולם, וכאן בהכנסת זרם אף שהתוצאה מפעולה זו חשובה מאד, מ"מ כיון שהוא כבר ערוך ומתוקן לכך ומצד עיקר המעשה הו"ל רק מלתא זותרתא וגם לא מתקיים, ורגילין לעשותו תדיר בכל עת ובכל שעה מסתבר שאין זה חשיב מכה בפטיש.

And it's also learned in Tractate Shabbat and from halachic authorities that *makeh b'patish* (striking the final blow) is only in the case that work is actually completed. And it's also apparent that the importance of an action isn't dependent on its result. An action is important or not important because it requires great effort to do or it remains forever. And here, in the introduction of a current, even though the result is very important, in any case, since it is already prepared and ready, and the main action is easy to do, and it does not exist forever and it is normal to do it at any time, it does not seem to be *makeh b'patish*.

12. Rabbi Shlomo Zalman Auerbach, Minchat Shlomo 1:9 (modified Lorber translation)

והואיל שזה היה תמוה בעיני פניתי אליו במכתב אשר בו העירוני בקצרה שלעניות דעתי אין בהפעלת זרם משום בונה, והוא קרוב יותר לחיבור פתילה עם שמן שבנר כדי להאיר, או כמשתמש בזרם של מים ורוח כדי לסובב ולגרור תנועה, מבלי שתיעשה שום מלאכה, וגם כיון שהלחיצה בכפתור לפתוח או לסגור מעגל הוא דבר קל שעושים אותו תדיר, לכן אפילו במחובר הרי זה קרוי רק בשם "השתמשות" ולא כעושה כלי מחדש דחשיב כבונה.

And since it was strange to me, I turned to him in a letter in which I briefly commented that in my opinion, operating current isn't building. It is more similar to connecting a wick with the oil of a candle in order to light, or using a stream of water or wind to rotate and make movement without doing any work. And also because pressing the button to open or close a circuit is easy to do frequently, therefore, even when connected it is only called "use," and not "building."

13. Talmud, Beitzah 23a (Koren translation)

ורבה אמר: על גבי חרס נמי אסור משום דקא מוליד ריחא. רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו: סחופי כסא אשיראי ביומא טבא אסור. מ"ט? משום דקמוליד ריחא.

And Rabba said: Placing the spices on a hot piece of earthenware is also prohibited, because it produces a new scent in the earthenware, and one may not create new things on a Festival. **Rabba and Rav Yosef both said** the following: **It is prohibited to overturn a cup** containing perfume **onto silk garments on a Festival.** **What is the reason** for this prohibition? It is **because it produces** a new scent in the garment.

14. Rashi, Beitzah 23a

דקמוליד ריחא - שנכנס בחרס שלא היה בו ריח ואסור מדרבנן שהמוליד דבר חדש קרוב הוא לעושה מלאכה חדשה.

Creates a new scent - that enters the earthenware which does not have a scent. And this is rabbinically prohibited because one who creates something new is similar to one who performs a biblically forbidden act.

15. Rabbi Yitzchak Schmelkes, Beit Yitzchak 2:31

דכמו בסחופא כסא אשיראי אמרינן בביצה כ"ג דאסור משום דמוליד ריחא ה"ה דאסור לעשות עלעקטרושע פארבינדונג בשבת.

Like overturning a cup [containing perfume] onto silk garments is forbidden because of producing (*molid*) a scent (Beitzah 23a), it is likewise forbidden to activate electricity on Shabbat.

16. Rabbi Shlomo Zalman Auerbach, Minchat Shlomo 1:9

אם רגילים תמיד להוליד ולחזור ולהוליד אותו דבר עצמו שכבר נולד קודם וכך הוא תשמישו תדיר נראה דלא שייך בו כלל איסור מוליד. וגם אפשר שאף איסור מוליד הוא דוקא כשנולד דבר שהוא בר קיימא.

If one is always accustomed to creating and returning and re-creating the same thing that has already been created before, and thus, it will be used frequently, it seems that it does not belong to the category of *molid*. It is also possible that the prohibition of *molid* is when a thing that is sustainable is created.

17. Rambam, Mishneh Torah, Hilchot Shabbat 11:17 (R' Nataf translation)

רושם תולדת פותב הוא. פיצד? הרושם רשמים וצורות בכתל ובשער וכיוצא בהן פדרד שמהצירין רושמים הרי זה סייב משום פותב.

Marking is a subcategory of writing. How is this? One who makes markings or images on a wall or a gate and that which is similar to them in the way that the artists do, is liable on account of writing.

18. Rabbi Moshe Feinstein, Techumin, vol. XIV (5754)

Since this script is non-durable (*eino mitkayyem*) and is even inferior [to writing that is *eino mitkayyem*] therefore it [entering into range of the monitor] constitutes, at most, a rabbinic transgression.

19. Shulchan Aruch, Orach Chaim 337:1 (Sefaria Community translation)

דבר שאין מתכוין מותר והוא שלא יהא פסיק רישיה הילכך גורר אדם מטה כסא וספסל בין גדולים בין קטנים ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ מותר לרביץ הבית כיון שאינו מתכוין להשוות גומות אלא שלא יעלה האבק.

Something that one didn't intend to happen is allowed as long as it is not a definite consequence of the specific action (*psik reisha*). Therefore, a person may drag a bed, chair, or bench, whether it is big or small, provided that he doesn't intend to make a rut. One is permitted to sprinkle the floor because he does not intend to level the depressions [of the earth floor], rather he just doesn't want the dust to rise.

20. Rabbi Shmuel Wosner, Shevet HaLevi 9:69

ואין פלוגתא ביסוד זה בין הרשב"א והר"ן סו"פ האורג לענין נעילת דלת בעוד הצבי בתוכו, אלא דהרשב"א דעתו דנעילת דלת היתה פעולת היתר רגילה אינה מתיחסת לצידה כל זמן שעדין לא חישב עליה, ונמצא שיש תוצאה של צידה בלי פעולת המלאכה והר"ן חולק בזה כיון דסו"ס עושה מעשה צידה מובהקת אנו מצרפים מעשה הנעילה ע"י הדלת להכרח של פס"ר כאלו כיון אליה כשאר מלאכת שבת בפועל, ובזה יש לדון אם דברי הרשב"א הלכה הם או לא.

אבל לא כן כשאדם אינו עושה כלום ממש והולך לדרכו לפי תומו ואינו מוסיף אף תנועה אחת למען מלאכה אף שבגרמתו נדלק אור או דבר כיו"ב בזה פשיטא שכל זמן שאינו חושב ממש ללכת למען הדליק וכיו"ב שאין אנו מצרפים הליכתו הרגילה להתוצאה הנ"ל

21. Talmud, Shabbat 18a (Koren translation)

אין נותנין חטין לתוף הריחים של מים אלא בכדי שיטחנו מבעוד יום. מאי טעמא? אומר רבא: מפני שמשמעת קול.

One may not place wheat kernels into the water mill unless he does so in a way so that they will be ground while it is still day on Friday and not on Shabbat. What is the reason? Rabbah said: Because it makes noise and the public will hear the mill grinding on Shabbat.

22. Rashi, Shabbat 18a

שיטחנו מבעוד יום - מפני שמשמעת את הקול ואוושא מילתא בשבת ואיכא זילותא.

Because it makes a sound - and it is making noise on Shabbat - and doing so displays contempt [for Shabbat].

23. Rabbi Moshe Stern, Be'er Moshe, Kuntres Electric 1:82

עכ"ז מזילותא דשבת לא פלטנו שהוא ג"כ מעיקר ההלכה ומקורו בש"ס, ע"כ בודאי חוב מוטל על הבעה"ב אם הוא ישראל שבער"ש יפסיק מעשה הצילום של הטעלעוויזן, אבל אם הוא נכרי ואינו שומע או ישראל אבל מצד המשטרה (סעקויריטי) מחוייב לערוך כלי כזה טוב מאוד למנוע מלדור שם ולא ישכיר דירה שם ואם השכיר יראה לצאת משם, ואם א"א לו לצאת מדירתו ובע"כ מוכרח להשאר עד זמן מה אז כל זמן שהוא נכנס, יכנס לאחוריו או עכ"פ מצדדיו, שהכלי לא יצטלם אותו כדרך עשיית הצילום, וליכנס לבית שאינו מוכרח ליכנס ביום השבת בודאי בכל אופן שבעולם לא יכנס משום זילותא דשבתא, שהוא גם כן איסור גמור.

24. Rabbi Hershel Schachter, Piskei Corona 2, "Sick in Isolation," YUTorah.org

אמנם מי שהוא אינו חולה ב"ה, אך מחמת המצב של מחלת הקארונא הוא חייב להישאר בעצמו בשביל היום טוב, למרות שזה מצב מצער וכואב בגלל שהוא משתוקק להתאחד עם בני משפחתו ומתגעגע אליהם, מכל מקום כל זמן שאין בו שמץ של סכנת נפשות אין מקום להתיר לחלל שבתות וימים טובים. ומי שמשאיר את הטלפון שלו פתוח מערב יו"ט ועורך את הסדר בביתו בקול באופן שאחרים (כגון בעלי תשובה שאף פעם לא ראו סדר) יוכלו לשמוע ולערוך סדר כמותו, אולי יש מקום להקל בשעת הדחק גדול, כי (כמש"כ הגרמ"פ באגר"מ) זה לא כ"כ ברור איזה איסור יש לדבר בטלפון שהיא כבר פתוחה [ראה בתשו' מנחת שלמה ח"א סי' ט', ובס' בקעבי הצאן סי' ט' אות י']. אכן להשאיר האינטרנט פתוח כדי שאחרים יוכלו לראותו, זה כבר בעיא של מלאכת כתיבה, דכשאחד עומד בפני המראה ודמותו נראית במראה אין כאן כתיבה כלל אלא ריפלעקשי"ן בעלמא, אבל כשאחד עומד בפני האינטרנט במקום אחד, ותמונתו ניכרת במקום אחר זהו כבר כתיבה, שהרי הרמב"ם כתב שהצר צורה חייב משום כותב. ואע"פ שכאן אינו של קיימא, עכ"פ מדרבנן י"ל שיהיה אסור. אך מסתמא אפשר לעשות (ומסתמא כבר יש) וידיאו איך לערוך את הסדר בפרטות, והיות שיש עוד שני שבועות עד פסח, אפשר לכל בעלי התשובה לחזור על הוידאו כמה פעמים עד שילמדו איך לערוך סדר. אא"כ המדובר הוא עבור סומא הגר לבדו שממש לא יוכל לערוך סדר בלי ההקשבה לטלפון.

However, if someone is not as ill as described above, however they must be confined and alone because of the circumstances related to the Coronavirus then they may not use any electronic devices in order to connect to family members on Shabbos and Yom Tov. Although it is painful and sad to be alone and people want to be with family and friends, this is not a sakanas nefashos, a life threatening situation, and there is no place at all to allow the violation of Shabbos and Yom Tov. If a person were to leave the phone on before Yom Tov and conduct a Pesach Seder from their home so that others can follow along (like Baalei Teshuvah who may not know how to run a Seder) there may be reason to be lenient under great and pressing circumstances. However, to leave a computer screen on and to have people watch and connect over the internet is a greater concern of violating Shabbos and Yom Tov since it creates images and pictures when the people move. Another possible suggestion for those who are unfamiliar with the Pesach Seder is to create videos of how to run a Pesach Seder and in the weeks leading up to Pesach people can watch and learn from this video in order to know what to do when Pesach arrives. However, the video may not be played over Shabbos and Yom Tov. If the individual in need of help is handicapped and these preparations from before Yom Tov are not sufficient then they should rely on listening to the live Seder over the phone.

25. Rabbi Yosef Zvi Rimon, Zoom on Seder Night (March 29, 2020; translation from

<http://web.colby.edu/coronaguidance/2020/03/29/rimon-zoom-seder/>)

ההצעה לעשות זום עבור ליל הסדר, פרט לבעיות ההלכתיות שהיא מעלה, יש בה בעיה גדולה מבחינה מעשית.

יש סיכוי רב יותר שהיא תגרום לעגמת נפש מאשר שתתן שלווה נפש. התקלות בהשארות תכנת זום או דומות לה, במשך זמן רב – מסתברות מאוד; כמו כן כיבוי אוטומטי של המסך ועוד בעיות נוספות. במקרים בודדים, דבר זה יגרום לאנשים להפעיל את הזום במהלך החג עצמו. ברוב המקרים, האנשים לא יגעו במחשב (שהרי הם יודעים שדבר זה אסור בהחלט, ולא יבואו לעשות כך בחג), אולם, הדבר יגרום עצבות גדולה לכולם. לכן, מעבר לשאלות ההלכתיות, אין כאן פתרון חכם.

אמנם, הבעיה אמיתית. אנשים נשארים בודדים בליל הסדר, ובפרט אנשים מבוגרים. לעתים, אדם בודד לבדו ממש. להביאם אלינו – בלתי אפשרי וזו סכנה גדולה עבורו, ואסור להסתכן למרות צער הבדידות. מצד שני, צריכים לתת מעשה לבעיית הבדידות בליל הסדר. הצעה מעשית לכתחילה לכל בתי ישראל, גם אלו שיש להם סבא וסבתא זקנים, קרובים צעירים, אך אינם יכולים להיות יחדיו בליל הסדר: • יתפללו תפילת מנחה מוקדמת, כבר בצהריים • כשעה או שתיים לפני השקיעה – כולם לבושים בבגדי חג ועושים יחד מפגש זום של כל המשפחה – גם הסבא והסבתא וכל הילדים וילדיהם בכל מקום. זמן זה, איננו יום חול ככל הימים, זמן זה הוא חג הפסח! בשעה זו היו מקריבים את קרבן הפסח, ובשעה זו היו הלוויים שרים את ההלל (רמב"ם, קרבן פסח פ"א ה"א – הרב יואל בן נון סבור שתמיד יש לעשות תמיד זמן זה כיום חג, ובוודאי השנה – עיין בהצעתו באתר הפייסבוק מקראות, ותודה שעורר אותי לכך). • במפגש זה ישירו שירי ליל הסדר – ילדים ישירו מה נשתנה. אחר כך יאמרו דברי תורה או חידות לילדים. כל אחד מבני המשפחה יכול להכין משהו קצר. ניתן לשאול כמה ימים קודם שאלה, שעליה ינסה כל אחד לענות בדרכו. למשל: מהו בן חורין בימינו? מהי הנקודה האהובה עליך בהגדה? בליל הסדר? או שאלה אחרת, שמתאימה לתשובות מגוונות. ניתן להמשיך בשירי ליל הסדר האהובים, כמו והיא שעמדה, דיינו, אחד מי יודע, חג גדיא וכדומה (בליל הסדר עצמו, נחזור על כל השירים הללו). • יסיימו כמה דקות לפני השקיעה, ידליקו נרות, יקבלו חג, ימשיכו לשיר ובצאת הכוכבים יתפללו ערבית משפחתית (לצערנו בגלל הסכנה שלא נוכל ללכת לבית הכנסת) ויחלו בליל הסדר. אמנם, לא יהיה זה ליל סדר מלא עם כל הסבים והסבתות, אבל יהיה מפגש מרגש שיש בו התחלה משמעותית לליל הסדר. במקום שיהיו רק עשרה בליל הסדר, יכולים להיות עשרות מבני המשפחה במפגש זה. באותו זמן שבו היו מקריבים ושרים הלל בבית המקדש, נשיר גם אנו, נספר בסיפור יציאת מצרים ונתרומם ביחד עם כל בני המשפחה, הקרובים והרחוקים. הצעה זו מהודרת מבחינה הלכתית, אין בה שום ספקות והיא טובה לכתחילה עבור כולם. משפחות שהרעיון לא מתאים להם, ימצאו את הדרך הנכונה עבורם. הצעה זו תשדרג מאוד את ליל הסדר, תתן תחושה טובה לסבים, לילדים ולנכדים (אני מאמין שתתן תחושה מספיק טובה ואיתנה גם לאדם הבודד). מבחינה מעשית, היא טובה אלף מונים מהצעת הזום בליל הסדר עצמו. ניתן ואף רצוי, להמשיך את המפגש במוצאי החג. אנחנו נמצאים במציאות מורכבת. ניתן חלילה להיות בתחושות דיכאון ועצבות, אך ניתן לראות גם את הדברים היפים והטובים שניתן להגיע אליהם דווקא בתקופה זו. מפסידים דברים מסוימים, אך באותה עת, מרוויחים דברים חדשים שעשויים לתת עוצמה מיוחדת, חיבור מיוחד, אהבה אדירה ורוממות גדולה. בברכת חג כשר, שמח ובריא לכל בית ישראל.

It has been suggested to utilize Zoom in order to connect families during the Seder Night. Aside from the Halachic problems, this would also create serious practical problems. It is far more likely that this would cause great distress, rather than peace of mind.

Leaving on the Zoom, or similar software, for extended time would almost certainly cause mishaps, such as the screen turning off automatically and other similar problems. In some cases, this may cause some people to turn on the Zoom during the holiday itself. In most cases, people will not touch the computer (since they know it is forbidden, and will not do this during the holiday), however, this could cause anguish for everyone. Therefore, beyond the Halachic questions that this suggestion raises, it is not a smart solution.

Yet, the problem is very real. People will be left alone on Seder Night – especially senior citizens. At times, some will be completely isolated. It is not possible to bring them to their families. This poses great danger for them, and it is forbidden to take risks, despite the anguish of being alone. On the other hand, we must address this problem of loneliness in the Seder Night.

The following is a practical suggestion (le'chatchila – from the outset) for Jews everywhere; those who have elderly grandparents, as well as younger relatives, but cannot be together for the Seder:

- Pray Mincha early in the afternoon
- An hour or two before sunset, everyone gets dressed for the Chag and the entire family meets together by Zoom – the grandparents, the children and grandchildren, wherever they live. This time is not an ordinary weekday – it is already Pesach! At this time, the Korban Pesach was sacrificed, and the Levites sang the Hallel (Rambam, Korban Pesach, Ch. 1, #11; Rav Yoel Bin-Nun is of the opinion that this time should always be treated as part of the Pesach holiday, and certainly this year...)
- Sing songs from the Haggadah at this family “gathering”. Children will sing “Ma Nishtana”. Every family member can prepare something short. Ask a question several days in advance, and each participant can propose his/her own answer... Then everyone can continue with other favorite songs, like Vehi she'amda, Dayenu, Echad Mi Yodeah, Chad Gadya and the like (at the Seder itself, we will sing them again).
- Then, they will finish a few minutes before sunset, light candles, continue to sing, and daven Arvit (unfortunately, we won't be able to go to the Synagogue because of the danger), and then begin the Seder Night.

Clearly, this will be no ordinary Seder with our grandparents, but it will be a deeply moving encounter and a most meaningful start to the Seder Night. Instead of perhaps ten family members at the Seder, it is possible to include many more at this special event. At the same time that sacrifices were brought and the Levites sang Hallel in the Beit Mikdash, we, too, will sing and tell the story of the Exodus, and be inspired together with the entire family – near and far. This suggestion is most appropriate Halachically, there are no doubts, and it is suited for everyone le'chatchila. Families not inclined to this concept will find a way that suits them.

This proposal will greatly enhance the Seder Night. It will foster a wonderful feeling among the grandparents, children and grandchildren (and I believe it will also give a good, strong feeling to someone who is alone). Practically speaking, this is far better than the idea of using Zoom during the Seder Night itself. It is possible and desirable to continue the family meeting after the Chag.